

РЭСТАЎРАЦЫЯ ПАМ'ЯЦІ

Складнікі творчасці Ільі КІР'ЯНАВА

Вы не задумваліся, як мянецяць свет? Виртуальныя зносіны падмяняюць рэальныя. Мы тонем у гігабайтах інфармацыі. У сучасных рытмах і хуткасцях перастаем задавацца пытаннямі пра сэнс жыцця. У нашых стужках мільгаюць чужыя, пустыя людзі, якія прыгожымі «відосікамі» рэкламуць сваё «паспяховае», але такое марнае, нікчэмнае жыццё. Рэальна становіцца страшна. Міжволі здаешся пытаннем «А што далей?». Як не даць нашым дзецям праваліцца ў гэтую чорную

халодную дзірку, навучыць думаць, марыць, суперажываць, бачыць прыгожае... Менавіта з такіх пытанняў я і вырашыла пачаць гутарку са скульптарам Ільёй Кір'янавым. Чалавекам, чья творчасць звязана з верай. Пэўны час ён працаваў у майстэрні пры Свята-Елісавецкім манастыры, а сёння займаецца рэстаўрацыяй сакральных прадметаў у аддзеле старажытна-беларускай культуры Цэнтра даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры НАН Беларусі.

— Днямі злавіў сябе на думцы, як многа мы сталі страчваць, — прызнаўся Ілья. Мы проста з дзеткамі каталіся на коніках. Адчуванне было, быццам да цябе вярнулася нешта жывое, адразу стала так лёгка, цёпла. Сучасны свет адбірае гэта, віртуальныя навароты «высмоктваюць» нас. Сапраўды, з'явілася шмат негатыву, небяспек. Гэта адчуваеш, нават калі проста глядзіш на людзей на вуліцы. Яны перасталі прымаць сябе, цаніць. Штосьці падаецца нават глупствам, напрыклад татуіроўкі на дзяўчатах ці штучныя, ва ўсіх аднолькавыя «пельмешкі» замест вуснаў...

— Як лічыце, мастацтва здольнае ад гэтага вылучыцца?

— І не толькі ад гэтага. Яго сілу цяжка ацаніць. Нездарма ж раецца нават эканамістам і людзям, якія звязаны з дакладнымі навукамі, займацца творчасцю. Мастацтва дапамагае ўзвысіць розум. Яно павінна служыць людзям. Натхняць, узвышаць над паўсядзённым, ад якой усе стамляюцца. А прыгажосць побач, творы могуць ажывіць чалавека. На жаль, сёння шмат такога мастацтва, якога, на мой погляд, лепш бы не існавала. Не магу зразумець, як рэжысёры ствараюць фільмы, дзе кроў ліецца ракой. Як можна з гэтым жыць? Любая творчасць — гэта тое, што прапускаеш праз сябе.

— Ці перашкаджаюць творцам сучасныя тэхналогіі: як ствараць, калі ідзе «бамбанне» ідэямі з усёго свету?

— У нечым яны могуць дапамагаць. Так, ёсць праграмы і станкі, якія ствараюць скульптуры з любога матэрыялу. Але ў іх няма таго, што ёсць у работах чалавека, ён іх адчувае. Калі пэўны час не бачыш сваю скульптуру, а пасля вяртаешся да яе, ізноў перажываеш тыя эмоцыі, якія былі, калі яе рабіў, якія ўклаў. Гэта як частка твайго жыцця. Нельга забывацца, што ёсць тое, што закладваецца ў чалавека Творцам, дзякуючы чаму ён можа гарманічна развівацца.

ВЕРА

— Напэўна, варта ўзгадаць, што развіццё мастацтва, культуры было звязана з манастырамі. Там былі кнігі, ікананіс, ствараліся цудоўныя архітэктурныя творы...

— У манастыры я сустракаў шмат людзей, якія закончылі мастацкую акадэмію. Гэта прызначанне таксама даецца звыш. Чалавек імкнецца да высокага. Там разумеш, што ёсць іншы свет, ёсць вечнасць. Гэта дазваляе сысці ад штодзённасці; зразумець, што з'яўляецца галоўным. Такім адкрыццём людзі імкнуцца падзяліцца праз мастацтва, музыку, літаратуру...

— Можна сказаць, што вас мастацтва прывяло да храма?

— Думаю, што прывёў Гасподзь. Калі азіраюся на жыццё, разумею, што была нейкая вышэйшая сіла, якая заўсёды аберагала, настаўляла. Чаго я толькі ні паспрабаваў у жыцці, куды мяне ні кідала, дзе я толькі ні шукаў адказаў, а пра праваслаўе нават не думаў. Але былі чуды, якія змянілі мяне, напрыклад, падчас паездкі ў Пскова-Пячорскі манастыр. У дарозе я падвярнуў нагу, магчыма, парваў звязкі. Нага апухла, моцна балела, я ледзьве кульгаў. Калі я акнуўся ў цудатворнай Сава-Крыпецкай крыніцы, нават не адразу заўважыў, што ўжо не кульгаю. А хіба гэта не цуд, калі падчас службы ў пячоры ад манахаў, якія маліліся, ішло свячэнне? Дзіўна і тое, як адчуваеш сябе пасля службы. Раптам становіцца лёгка, усе людзі падаюцца прыгожымі, светлымі. Я хрысціўся ў 2001 годзе, калі рыхтаваўся да гэтай падзеі, чытаў царкоўныя кнігі. Ад-

чуванне было, што чытаў пра сваё жыццё. Аказалася, нічога не бывае проста так. Усе папярэднія няўдачы, сумненні былі заканамернымі.

— Атрымліваецца, адказы на многія пытанні, якія людзі шукаюць усё жыццё, даўно ўжо знойдзены. І ўсё ж чаму вы прыйшлі ў храм, нават кінулі вучобу ў Акадэміі мастацтваў, хацелі стаць манахам?

— Я ўбачыў гэтую прыгажосць, свабоду манаскую. Цяжка перадаць, што я там перажываў. Нідзе не адчуваў такой радасці быцця. Вы бачылі вочы манахаў? Пасля паездкі ў Пскова-Пячорскі манастыр я вяртаўся зусім іншым чалавекам. Я нават баяўся ў нядзелю ў храм не пайсці, вечарам легчы спаць без малітвы. Многія, хто прыходзіць да веры, спачатку вядуць сябе дзіўна. Мне так цікавы быў іншы лад жыцця, манаскі, што астатняе быццам стала неістотным. Але аказалася, што тое, ад чаго я хацеў адмовіцца дзеля Бога, аказалася патрэбным яму. У манастыры я займаўся скульптурай. Мая маці перажывала, што я кінуў вучобу, напісала Уладыку Філарэту (Вахрамееву). І ён, нягледзячы на сваю занятасць, знайшоў для мяне час — сказаў, што трэба аднаўляцца ў акадэміі, бо так я змагу больш прынесці карысці Царкве. Так я заставаўся паслушнікам і займаўся скульптурай у манастыры. Я разумеў, што гэта мае прызначанне і што яно ўгодна Богу. А яшчэ тут сышлі ганарлівыя думкі наконт таго, што ты павінен з сябе ўяўляць; сумненні, што нешта вялікае не атрымаецца. Тут я не ставіў перад сабой задачу скарыць свет, а проста спакойна працаваў і бачыў, што людзям падабаецца тое, што раблю. Гэта натхняе, надае сіл і жадання працягваць займацца творчасцю.

— Адкуль бяруцца праблемы пошуку і сумненняў? Як творчым людзям перамагчы гэтае пачуццё залішняй патрабавальнасці да сябе?

— Ёсць шмат унутраных перашкод. Пакуль не акнуўся ў іншы свет, у манастырскае жыццё, і ў мяне было шмат пакут. Па-

шая спецыяльнасць «Маляр-тынкоўшчык». Я даволі доўга працаваў на будоўлі, але адчуванне, што можаш нешта большае, чым проста раўняць сцены, не пакідала. Жаданне рабіць нешта прыгожае памятаю за сабой яшчэ з дзіцячага садка. У мяне не было імкнення неяк самавыявіцца, проста хацелася рабіць тое, што прыносіць людзям радасць. У мастацкае вучылішча я паступіў толькі ў 25 гадоў.

— Я чула, што калі чалавек атрымлівае творчую адукацыю ў больш сталым узросце, са сфарміраваным светапоглядам, ён можа больш узяць.

— Вучыцца сапраўды было лёгка, я разумеў, што мне патрэбна. Але цікава назіраць і за моладдзю. Калі некаторых мастакоў не бачыш доўга, то адчуваеш, што сустракаеш роднасную душу. Мастакі адрозніваюцца ад іншых людзей, і гэта асаблівасць застаецца назаўсёды.

ПРЫЗНАЧЭННЕ

— Як нараджаецца любоў да прыгажосці? Яна прывіваецца ў сям'і, даецца звыш?

— Мой бацька быў слесарам. Ён не меў творчай адукацыі, але займаўся і ювеліркай, і драўлянай скульптурай. Ён браў мяне ў лес, і там мы шукалі розныя цікавыя па форме фігуркі, вырашалі, на што яны падобныя. Яшчэ ён быў гравёрам. Калі памятаеце, як у ранейшыя часы кантралёры хадзілі са значкамі, дык першы такі значок зрабіў мой бацька. Маці — інжынер-канструктар, але яна марыла некалі паступіць вучыцца на архітэктара. Мая малодшая дачка вырашыла стаць мастаком — сёлета паступіла ў гімназію-каледж мастацтваў імя Ахрэмчыка. Відаць, у нашым родзе ёсць такое прызначанне. Нейка я размаўляў з азербайджанцам, і той мне сказаў, што ў яго вёсцы вераць, што чалавеку ўжо з маленства даецца прызначэнне. Ён нараджаецца з пэўнымі схільнасцямі да таго ці іншага занятку.

У ПОШУКУ ВЫТОКАЎ

— Шлях да храма дапамог вам лепш зразумець сябе і наогул вызначыцца ў прызначэнні мастацтва?

— Гэта так, і я рады, што сёння ў Акадэміі навук працую ў фондах, дзе магу бачыць творы сакральнага мастацтва, якія ствараліся на нашай зямлі. Прычым іх рабілі не нейкія вядомыя мастакі, а простыя людзі. Шмат узораў наіўнага мастацтва. Калі гэтыя работы бачыш паасобку — адна справа, іншая — калі яны сабраны разам. Заўважаеш,

што ёсць нейкія крытэрыі мастацтва, якія яшчэ трэба вывучаць. Тут можа не быць такіх вытанчаных формаў і ліній, але ёсць любоў. Людзі адчувалі прыгажосць. Перадавалі яе нават у дыванах. У чалавека, які займаўся мастацтвам у вёсцы, не было абмежаванняў. Ён не задумваўся, ці атрымаецца ў яго так, як у знакамітага мастака. Сёння многія работы патрэбна закансерваваць. Напрыклад, драўляныя скульптуры дайшлі да нас у дрэннай захаванасці. Аўтэнтчныя творы хочацца захаваць як ёсць, нічога не дадаваць. А на аснове іх стварыць дакладныя копіі з тымі ж матэрыяламі, фарбамі, каб людзі пабачылі, як усё гэта выглядала 100—200 гадоў таму. І ў прафесійных майстэрнях, і ў вясковых мастакоў былі свае асаблівасці. Вывучаючы іх тэхналогіі, якія ўплывалі на мастацкія формы, можна многаму навучыцца. Знаёмства з такімі работамі будзе вельмі карысным для тых, хто займаецца мастацкай адукацыяй. Немагчыма развівацца, калі не ведаць вытокаў.

— Ці можна сказаць, што такое мастацтва дазваляе захоўваць ідэнтычнасць, прасочваць у тым ліку, як развіваўся чалавек, яго ўспрыманне свету, Бога, прага да мастацтва?

— Сапраўды. Гэта асаблівая мова. Можна адчуць, пра што думаў чалавек 200 гадоў таму, нават калі проста капіруеш яго работу. Гэта гісторыя, запісаная ў фарбах, формах. Думаю, што нават у старажытным наскальным жывапісе можна адчуць душу чалавека. Рэстаўрацыя сама па сабе — толькі малая частка з усёй той работы, якую трэба зрабіць, аднаўляючы не толькі творы, але і думаючы пра рэстаўрацыю памяці, гісторыі. Многія прабелы яшчэ трэба прыбраць, нават каб лепш зразумець, што мы за народ, што закладзена папярэднікамі.

— Вы працуеце над скульптурай Андрэя Багалюбскага, а днямі ў Томску быў урачыста адкрыты помнік праведнаму Фёдару Томскаму. Ці складана вам было працаваць над вобразам старца, які жыў у іншым часе?

— З аднаго боку, нават прасцей паказаць гістарычныя фігуры, у якіх жыццё ўжо адбылося, чым ствараць вобраз сучасніка. А тут асоба вельмі цікавая. Гэта кананізаваны святы. Ходзяць легенды, быццам гэта быў імператар Аляксандр Першы, які інсцэніраваў сваю смерць, што дазволіла яму знікнуць. Фёдар Томскі паказаны ў малітвенным парыве з сумой на плячах. Гэта чалавек, які абраў свой шлях. Калі я ляпіў скульптуру для Томска, калегі з Акадэміі навук мне падказвалі, якімі маглі быць вопратка, паскі... Яна Булат расказала, які быў абутак. Ён называўся «поршні». Адрозніваўся ад звычайнага «варушы» поршнімі, аказваецца, ён звязаны з абуткам, а не з рухавіком. Заўважыў, што такія дэталі сёння вельмі цікавыя моладзі. А колькі ўсёго яшчэ не ведаюць мастацтвазнаўцы, даследчыкі!

— Зразумела, што дзякуючы скульптурам можна вяртаць гісторыю, ажывіць мясцовыя легенды. У дадатак яны паслужаць і як турыстычныя аб'екты. А ці могуць скульптуры на рэлігійную тэму быць яшчэ і сімваламі альбо ўплываць на людзей, каб тыя становіліся лепшымі?

— Мая праца — гэта служэнне. Я імкнуся яе рабіць з добрымі думкамі. Нават калі нехта жадае іншаму, каб усё было добра, гэта ўжо як малітва за чалавека. Думаю, што вучоныя яшчэ будуць вывучаць уласцівасці чалавечай душы. І давайце не забывацца на словы Дастаеўскага, што прыгажосць выратуе свет.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.